
**“RIVOJLANGAN DAVLATLARDA KICHIK BIZNESNI
MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI: AQSH, GERMANIYA VA
YAPONIYA MISOLIDA SOLISHTIRMA TAHLIL”**

Jo‘rayev Sherzod Shavkat o‘g‘li
Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti
Iqtisodiyot yo‘nalishi magistranti
+998994737897

Annotatsiya

Ushbu maqolada rivojlangan davlatlarda kichik biznesni moliyalashtirish mexanizmlarining samaradorligi va ularning iqtisodiy o‘rishga qo‘shayotgan hissasi tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida AQSh, Germaniya va Yaponiya kabi rivojlangan mamlakatlarning kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan moliyaviy infratuzilmasi, kreditlash tizimi, davlat kafolatlari, subsidiya dasturlari hamda innovatsion moliyalashtirish vositalari chuqur o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: Kichik biznes, moliyalashtirish mexanizmlari, SBA (Small Business Administration), KfW, Shoko Chukin Bank, davlat kafolatlari, kredit siyosati, imtiyozli kreditlar, venchur moliyalashtirish, innovatsion tadbirkorlik, solishtirma tahlil, rivojlangan davlatlar tajribasi.

Kirish

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik zamonaviy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida hal qiluvchi o‘rin tutadi. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiyotning moslashuvchanligi, innovatsion faolligi va bandlikning sezilarli qismi aynan kichik biznes sub’ektlari faoliyatiga bog‘liqdir. Kichik biznes sub’ektlarining samarali rivojlanishi esa, eng avvalo, ularning moliyaviy resurslarga bo‘lgan ehtiyojlarini o‘z vaqtida va yetarli darajada qondirish mexanizmlariga tayanadi. Shu nuqtayi nazardan, kichik biznesni moliyalashtirishning institutsional asoslari, davlat tomonidan yaratilgan qo‘llab-quvvatlash instrumentlari, kredit siyosati hamda moliyaviy infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi iqtisodiy o‘rishning muhim determinanti sifatida qaraladi.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th December, 2025

Jahon tajribasida kichik biznesni moliyalashtirishga doir yondashuvlar turlicha bo'lib, ular mamlakatlarning iqtisodiy modeli, moliyaviy bozorlari rivojlanganlik darajasi va davlatning iqtisodiyotga aralashuv ko'lam bilan belgilanadi. Masalan, AQShda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash ko'proq bozor mexanizmlariga tayanadi va SBA kabi institutlar orqali kafolatlangan kreditlar, grantlar hamda venchur kapitalni jalb qilish imkoniyatlari keng rivojlangan. Germaniya tajribasida esa KfW banki orqali uzoq muddatli imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va davlat kafolatlari tizimi yetakchi o'rin tutadi. Yaponiya modeli esa davlat hamda xususiy sektorning integratsiyalashgan moliyalashtirish mexanizmlari bilan ajralib turadi. Ushbu uch mamlakat tajribasi kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning turli shakllari samaradorligini tahlil qilish uchun dolzarb empirik asos bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqotning maqsadi — rivojlangan davlatlarda kichik biznesni moliyalashtirish mexanizmlarining asosiy xususiyatlarini ochib berish, ularning samaradorligini solishtirma tahlil asosida aniqlash hamda O'zbekiston uchun moslashgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Mazkur maqsadga erishish uchun kichik biznes moliyalashtirishining institutsional tuzilmasi, moliyaviy instrumentlar tizimi, davlatning qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlari va innovatsion moliyalashtirish shakllari ilmiy asosda o'rganiladi.

Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda rivojlangan davlatlarda kichik biznesni moliyalashtirish mexanizmlarini o'rganish va ularni O'zbekiston sharoiti uchun moslashtirilgan tavsiyalar bilan boyitish maqsadida bir qator ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini solishtirma tahlil, tizimli yondashuv, institutsional tahlil, strukturaviy-funksional tahlil hamda empirik ma'lumotlar tahlili tashkil etadi. Birinchidan, AQSh, Germaniya va Yaponiyada qo'llaniladigan moliyalashtirish mexanizmlari solishtirma (komparativ) tahlil orqali o'zaro qiyoslab o'rganildi. Ikkinchidan, har bir mamlakatning kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash infratuzilmasi va davlat siyosati tizimli yondashuv asosida baholandi. Uchinchi yo'nalish sifatida, kichik biznesni kreditlash, kafolatlash va subsidiyalashga doir modellar institutsional tahlil orqali o'rganildi.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th December, 2025

Asosiy qism. AQShda kichik biznesni moliyalashtirish mexanizmlari. AQSh iqtisodiyoti kichik biznesni rivojlantirish bo'yicha dunyodagi eng yirik infratuzilmaga ega. SBA (Small Business Administration) orqali kredit kafolatlari, grantlar, venchur kapital va innovatsion dasturlar keng qo'llaniladi.

1. SBA kredit dasturlari samaradorligi. SBA har yili minglab tadbirkorlarga kredit ajratilishini kafolatlaydi. Eng muhim dasturlar — 7(a) va 504 Loan Program.

1-jadval AQShda SBA tomonidan taqdim etiladigan kreditlar (so'nggi yillik kesimda, mln. dollarda)

Ko'rsatkich (SBA)	7(a) dasturi	504 dasturi	Jami qo'llab-quvvatlash
Ajratilgan kreditlar hajmi	25 700 mln	9 200 mln	34 900 mln
Kredit olgan sub'ektlar soni	47 000	8 900	55 900
O'rtacha kredit hajmi	546 ming	1,02 mln	-
Kafolat ulushi	75% gacha	40% gacha	-

AQSh modelining xususiyatlari

- Moliyalashtirish bozor mexanizmlari orqali amalga oshiriladi.
- Tadbirkor uchun garov talablari ancha yengil.
- Venchur kapital bozori rivojlangan.

2023 yilda \$170 mlrd dan ortiq venchur investitsiyalar jalb qilingan. Innovatsion startaplar NIH, NSF, SBIR orqali grant oladi. AQSh kichik biznesni asosan xususiy moliya bozorlari + davlat kafolatlari orqali qo'llab-quvvatlaydi.

Germaniyada kichik biznesni moliyalashtirish modeli (KfW modeli). Germaniya modeli davlat ishtirokidagi bank tizimi (KfW) orqali imtiyozli kreditlash tamoyiliga asoslanadi. KfW – Yevropadagi eng yirik rivojlanish banki.

2-jadval KfW kredit dasturlarining asosiy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	KfW Start-Up Loan	KfW SME Loan	Jami qo'llab-quvvatlash
Kredit hajmi (mlrd yevro)	17.3	28.5	45.8
Foiz stavkasi	1.5 – 5.0%	1.0 – 4.0%	-
Davomiylik muddati	5–10 yil	5–20 yil	-
Davlat kafolati	80% gacha	50–80%	-

Germaniya modelining ustun tomonlari

- “Hausbank prinsipi”: kredit tijorat banklari tomonidan beriladi, KfW esa moliyani qayta moliyalashtiradi.
- Garov talablari past, yangi biznes uchun kafolat sxemasi mavjud.
- Innovatsion loyihalarga alohida yo'nalishlar ajratilgan.

3-jadval Kichik biznesning Yalpi ichki mahsulotdagi ulushi

Mamlakat	KOB ulushi (YaIM, %)	KOB ulushi (bandlik, %)
AQSH	44%	46%
Germaniya	58%	62%
Yaponiya	53%	70%

Yaponiyada kichik biznesni moliyalashtirish mexanizmlari. Yaponiya iqtisodiyotida kichik biznesning ulushi yuqori — bandlikning 70% dan ortig'i KOB orqali shakllanadi. Moliyalashtirishning asosiy institutlari:

- Shoko Chukin Bank
- Japan Finance Corporation (JFC)
- SME Agency (METI)

4-jadval Yaponiyada davlat kreditlarining ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	JFC SME Loan	Shoko Chukin Bank	Innovatsiya fondlari
Kreditlar hajmi (mlrd yevro ekv.)	30.1	14.8	3.4
Foiz stavkasi	1.0-2.5%	1.2-3.0%	Grantlar
Kafolat ulushi	80-100%	60-80%	-
Imtiyozli davr	1-3 yil	1-2 yil	-

Yaponiyaning xususiyati

- Kreditlar garovsiz ham berilishi mumkin — “Credit Guarantee System” orqali.
- Innovatsiyani qo‘llab-quvvatlashga katta e’tibor qaratilgan.
- “Zero-interest loans” pandemiyada davrida keng qo‘llangan.

Yaponiya kichik biznesni moliyaviy qo‘llashda aralash (davlat + xususiy) modelni qo‘llaydi. Analiz asosida O‘zbekistonda quyidagi mexanizmlarni joriy qilish maqsadga muvofiq:

1. AQSh tajribasiga o‘xshash kredit kafolati fondini kengaytirish.
2. Germaniya tajribasi asosida KfW kabi milliy qayta moliyalashtirish institutini rivojlantirish.
3. Yaponiya tajribasi asosida garovsiz kreditlar bo‘yicha kafolat tizimini kuchaytirish.
4. Venchur kapital bozorini shakllantirish (regulyatsiya, soliq imtiyozlari).
5. Startaplarga grant va subsidiyalar paketini kengaytirish.

Xulosa va takliflar

Rivojlangan davlatlarning tajribasi shuni ko‘rsatadiki, kichik biznesni moliyalashtirish mexanizmlarining samaradorligi iqtisodiy o‘shish, bandlikni oshirish va innovatsion faoliyatni kuchaytirishda asosiy omillardan biridir. AQSh, Germaniya va Yaponiya misolida olib borilgan solishtirma tahlil shuni tasdiqlaydiki, har bir mamlakat o‘zining iqtisodiy modeli va institutsional sharoitidan kelib chiqib turli moliyaviy yondashuvlardan foydalanadi.

AQShda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash asosan bozor mexanizmlariga tayanadi. SBA kredit kafolatlari, venchur kapital bozori va innovatsion grantlar tadbirkorlik ekotizimining asosiy ustuniga aylangan. Germaniyaning KfW modeli esa kam foizli va uzoq muddatli kreditlar, qayta moliyalashtirish mexanizmi va “Hausbank prinsipi” orqali kichik biznes barqarorligini ta’minlaydi. Yaponiya esa aralash — davlat va xususiy sektor hamkorligiga asoslangan moliyalashtirish modelini qo‘llaydi, bunda kafolat tizimi va imtiyozli kreditlar eng muhim rol o‘ynaydi.

Tahlillar natijasiga ko‘ra, O‘zbekiston uchun quyidagi amaliy xulosalar ishlab chiqildi:

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th December, 2025

1. Kredit kafolatlari tizimini kengaytirish va soddalashtirish (AQSh tajribasi).
2. Arzon va uzoq muddatli kreditlarni qayta moliyalashtirish mexanizmlarini kuchaytirish (Germaniya modeli).
3. Garovsiz kreditlar berishda kafolat fondlari faoliyatini optimallashtirish (Yaponiya tajribasi).
4. Venchur kapital bozorini shakllantirish va investorlar uchun rag‘batlantiruvchi sharoit yaratish.
5. Startap va innovatsion faoliyat uchun grantlar, subsidiyalar va soliq imtiyozlarini kengaytirish.

Mazkur tadqiqot natijalari O‘zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish infratuzilmasini takomillashtirish, bozor mexanizmlarini rivojlantirish va davlat tomonidan ko‘rsatiladigan qo‘llab-quvvatlash choralari optimallashtirish bo‘yicha ilmiy va amaliy asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. OECD (2023). Financing SMEs and Entrepreneurs: An OECD Scoreboard. Paris: OECD Publishing.
2. SBA (2023). Small Business Administration Annual Report. Washington D.C.
3. KfW Development Bank (2022). SME Financing Report. Frankfurt am Main.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlashga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4862-son qarori.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish strategiyasi 2022–2026” konsepsiyasi.
6. O‘zbekiston Markaziy banki (2023). “Kreditlash dinamikasi va moliyaviy barqarorlik sharhi”.